

AZ INTÉZETBEN NEVELKEDŐ KISGYERMEK

Egy paradigma pszichoanalitikusok számára

Bernard Golse

Franciaországban, de minden bizonnyal sok más országban is, egészen a 20. század közepéig, úgy gondoltuk, hogy a család nélkül, intézetben nevelkedő csecsemőkkel és kisgyermekkel foglalkozni annyi, mint barátságos gondozószemélyzetet biztosítani számukra, általában olyan nőket, akik kellemő anyai melegséggel és spontaneitással rendelkeznek. Ma már tudjuk, hogy ez a szemlélet nemcsak leegyszerűsítő, de alapvetően téves, sőt akár veszélyes is lehet, hiszen egy kizárólag a reparációra korlátozódó gondozás igen káros hatást gyakorol a gyermek pszichoaffektív fejlődésére, azaz pszichés növekedésére, érésére.

A budapesti Pikler-Lóczy Intézetben több mint ötven éve folyó kísérlet forradalmasította nézeteinket. Én személy szerint a francia nyelvű WAIMH (World Association for Infant Mental Health)-csoport elnökeként 1994 óta azon dolgozom, hogy az intézetben folytatott munka, a klinikai hozzáállás és a gyermekgondozás gyakorlata és jelentősége megfelelő helyet és visszhangot kapjon francia csoportunkban.

Hosszú éveken keresztül a pszichoanalitikusok kevésbé tartották fontosnak munkájuk szempontjából a közösségben élő kisgyermekek kérdését. Ezért igen fontos állomást jelentettek azok a megfigyelések, amelyeket Anna Freud, Dorothy Burlingham és René Spitz a második világháború alatt és vége felé végeztek a csecsemőotthoni gondozás hiányosságairól és annak a gyermek pszichés fejlődésére és tárgykapcsolatainak alakulására gyakorolt kedvezőtlen hatásáról. Napjainkra ennél már sokkal messzebb jutottunk, hiszen az intézményes gondozás (azaz a gondozás felépítésének, ritmusának, minőségének és céljainak) elmélyült vizsgálata valóban új lehetőséget teremt számunkra ahhoz, hogy elgondolkojunk azon, milyen termé-

szetűek a kisgyermek alapvető pszichés és tárgykapcsolati szükségletei, milyen belső folyamatok vesznek részt pszichés apparátusa felépítésében, és hogyan alakul ki reprezentációs világa.

Ugy vélem, már csak ezért sem hagyhatjuk figyelmen kívül mi, pszichoanalitikusok, egy olyan központ, mint a Pikler-Lóczy Intézet erőfeszítéseit és észrevételeit, s ezért vagyok magam is végtelenül hálás Tardos Annának azokért a gyümölcsöző beszélgetésekért, amelyeket vele és néhány munkatársával folytathattam Párizsban és Budapesten. Franciaországban már megalakultak az első munkacsoportok a fenti kérdések megvitatására, olyan személyiségek vezetésével, mint Geneviève Appell és Myriam David, akik elsőként ismertették meg Franciaországot ezzel a magyar kísérlettel. Szántó Ágnes párizsi jelenléte szintén jelentős szerepet játszott a pszichoanalitikusok érdeklődésének felkeltésében eme új reflexiós terület iránt.

Mennyiben jelent tehát új paradigmát a kisgyermek intézeti gondozása a pszichoanalitikusok számára?

Öt olyan munkaterület van, melyet a kérdés szempontjából igen lényegesnek tartok, s amelyeknek most csak felsorolására nyílik alkalmam, anélkül hogy mélyebben kifejthetném őket.

Elsőként, igen meghatározónak tartom azt a tényt, hogy a gondozónót többé nem helyettesítő anyaképnek tekintjük. A gondozónő tényleges feladata abban áll, hogy konténerfunkciót biztosítson a gyermek számára, és ezzel fenntartsa az „elég jó” anya képét, hogy később a gyermeknek lehetősége nyíljon a valóságban is megtapasztalni azt. Ezáltal a valódi anyafunkció belső összetevőit (melyeket szigorúan véve nem lehet helyettesíteni) sikerül még inkább leszűkítenünk és még pontosabban meghatározunk. A pszichoanalízis számára így egy funkció elhelyezése és feladata közti dialektika egésze kerül megvilágításba.

A Lóczyban kialakított gondozási keret emellett kimondottan kedvező feltételeket biztosít annak tanulmányozására, hogyan fonódik össze a gondozás konténer- és háttérfunkciója. Esther Bick, Geneviève Haag és Didier Houzel munkáiban így jobban megérthetjük a pszichés biszexualitásnak a különféle terápiás eszközökbe és magukba a „pszichés burkokba” való beépítésének szubtilis és bonyolult kérdését.

A csecsemő és a gondozónő között kialakuló kapcsolat valóságos laboratóriumul szolgál a kötődés különböző folyamatainak vizsgálatához is, és ahhoz, hogy a kötődés elméletét (J. Bowlby) ezentúl ne biológiai vagy kognitív nézőpontból közelítsük meg, hanem, éppen ellenkezőleg, egy lehetséges metapszichológiai nézőpontból, ahonnan az az ösztönelmélet és a tárgykapcsolat-elmélet közötti kapcsolódási pontot jelentheti.

A csecsemő és a gondozónők – elsősorban a referens gondozónő – közötti különleges (és egyben szükségszerű) érzelmi kapcsolatra helyezett hangsúly ahhoz is egyedülálló lehetőséget teremt, hogy a figyelem elméletét interaktív és kapcsolatközi szempontból közelítsük meg. Ma már tudjuk, hogy a figyelmi folyamatok elsősorban interdiszciplináris módon tanulmányozhatók, a neuropszichológia, a kognitív pszichológia és a pszichodinamika segítségével. A csecsemők megfigyelése, figyelmes tanulmányozásuk a tárgyra és a személyekre irányított figyelem különleges korai képességeit tárja fel, amelyek alapvetően a csecsemők és a gondozó felnőttek között dinamikusan zajló „figyelmi funkciók dialógusának” minőségétől függenek. Így magát a „transzformáció” funkcióját – amely a gyermek első produktumait a felnőtt pszichéjének segítségével alakítja át (W. R. Bion) – kell az interszubbektivitás, a reciprocitás és a kölcsönösség, de egyben az aszimmetria fényében is értelmeznünk.

Végezetül pedig az intézetben nevelkedő kisgyermek pszichés működése vezet el bennünket a gyermek alkalmazkodóképességének vizsgálatához, azaz azoknak az egyéni forrásoknak (a személyes tényezőknek) tanulmányozásához, melyek segítségével a gyermek képes szembenézni a felmerülő nehézségekkel, megoldani, pszichésen feldolgozni, s jó esetben saját hasznára fordítani azokat. Úgy vélem, ezáltal a kisgyermeknél megjelenő historicitás és narrativitás tanulmányozására is módunk nyílik. Ahhoz azonban, hogy ezeket a korunkban igen nagy érdeklődéssel vizsgált folyamatokat ténylegesen megértsük, először minden bizonnyal a csecsemők „áttételi” képességét kell megismernünk, annak a meglepő képességnek működését, melynek segítségével a csecsemők a velük foglalkozó felnőttekből egyfajta interaktív stílust vagy „érzelmi ráhangolódást” (D. N. Stern) tudnak kiváltani, és amelyet fejlődésük korai szakaszában más felnőttekkel alakítottak ki.

Ezek tehát legfőbb okai annak, hogy mint felnőttekkel és gyermekekkel foglalkozó pszichoanalitikus igen fontosnak érzem a fejlődés e sajátos helyzetének tanulmányozását. A Lóczyban az érzelem döntő fontosságú. Ez az, ami biztosítja a gondozás minőségét és folytonosságát, valamint a felnőtt és a gyermek közti kapcsolat épülését. Jól látjuk tehát, hogy milyen óriási jelentősége van a komplex megközelítési módnak a korai lelki fejlődést tanulmányozó diszciplínák törekvéseiben. Úgy érzem, a metapszichológiai és pszichodinamikus reflexió ezáltal tesz szert igazi jelentőségére.

Csajbók Sarolta fordítása

MŰHELY

2000/2–3. SZÁM

MÁRAI SÁNDOR EMLÉKSZÁM

MÁRAI SÁNDOR AZ EMIGRÁCIÓBAN

A TARTALOMBÓL:

INTERJÚ MÁRAI SÁNDORRAL (1949)

MÁRAI SÁNDOR ÍRÁSAI EMIGRÁCIÓS LAPOKBAN
(1949–1952)

MÁRAI SÁNDOR ÍRÁSAI A SZABAD EURÓPA RÁDIÓBAN
(1954–1958)

MÁRAI SÁNDOR LEVELEI *Szőnyi T. Zsuzsához, Sziklay Andorhoz, Simányi Tiborhoz, Csernohorszky Vilmoshoz* (1960–1989)

EMLÉKEK MÁRAI SÁNDORRÓL *Salamon István* interjúja
Szőnyi T. Zsuzsával, Dr. Csernohorszky Vilmostal, Borbándi Gyulával, Simányi Tiborral és Thassy Jenővel.

FOTÓK, DOKUMENTUMOK
MÁRAI SÁNDOR EMIGRÁCIÓS ÉVEIBŐL

**A Műhely megrendelhető a szerkesztőség címén:
9002 Győr, Pf. 45.**